

Trek.

Winnie Rust. Kaapstad: Human & Rousseau, 2013. 256 pp. ISBN: 978-0-7981-5933-3.

E-boek: ISBN: 978-0-7981-5934-0.

DOI: <http://dx.doi.org/10.4314/tvl.v51i2.19>

Om te trek is om jou kortstondig in 'n liminale staat te bevind. Nóg by jou vertrekpunt, nóg by jou uiteindelijke bestemming, sonder die geborgenheid wat hierdie twee vaste plekke kwansuis bied. In 'n hele aantal opsigte is *Trek* van Winnie Rust 'n beskrywing van verskillende liminale state.

Dit is egter nie 'n reisverhaal met diepgaande besinning oor dit wat waargeneem word nie. En dit is teleurstellend, aangesien die materiaal wat Rust tot haar beskikking het die potensiaal het om meer as net goeie gewilde prosa te wees.

Die roman is in twee verdeel. Die eerste (ongetitelde) deel bevat vyf hoofstukke wat elk die naam van 'n karakter dra: Girlie, Mossie, Molly, Hanna, Lien en Miss Pat. Verwarrend genoeg is daar nie noodwendig 'n korrelasie tussen die hoofstuktitel en die fokalisator nie, selfs nie eens tussen die hoofstuktitel en 'n belangrike karakter in daardie hoofstuk nie.

Die tweede gedeelte heet "Bovlei" en word ingelui deur die waarskuwing dat die karakters fiktief is en dat "[d]aar geen verwysing na huidige of vorige inwoners van die Bovlei" is nie (97). Aangesien baie van die karakters in die tweede gedeelte óf reeds in die eerste gedeelte verskyn, óf in die eerste gedeelte genoem word, dwing hierdie vermaning die leser tot nadenke oor die verhouding tussen fiksie en geskiedenis. Weereens dra die hoofstuktitels karaktername: Boeta, Lambert, Lettie.

Die eerste gedeelte van die roman speel oor 'n tydperk van bykans tagtig jaar af en volg, grotendeels, die lewe van Girlie Moses en die karakters (meestal bruin plaaswerkers en dorpsbewoners) wat met haar paaie kruis.

Die tweede gedeelte begin 'n kort tydjie ná die einde van die eerste en speel af oor 'n paar maande. Hier sentreer die vertelling om Lambert en sy skoonsuster, Lien.

In albei dele is daar uitgebreide terugflitse, wat die reiselement in die verhaal nie net 'n kwessie van fisieke verhuising maak nie, maar ook een van tyd: die leser reis met verskillende fokalisators heen en terug in tyd en kry dieselfde gebeure uit verskillende perspektiewe te sien.

Albei dele beklemtoon trek, verhuising en reis—veral die wedervaringe van die bruin gemeenskap van Wellington. Moeilike werksomstandighede op plase, seksuele teistering, die afsterf van familieledede en veral die Groepsgebiedewet dra by tot verskuiwings wat, indien nie gedwonge nie, die enigste opsie blyk te wees vir 'n beter bestaan.

Soos die verhale van Girlie, Mossie, Molly, Hanna en Lien egter duidelik maak, beteken die nuwe bestemming nie noodwendig vastigheid of geborgenheid nie. Hanna se nuwe huis, wat sy self laat bou (65), en die HOP-huis wat Lien huur (78), beskerm hulle nie teen maatskaplike kwessies soos geweld, dwelms of werkloosheid nie.

Dit wil voorkom of geborgenheid en 'n vaste identiteit dalk gevind kan word in 'n tipe "stamgrond", dit wil sê "grond waaruit [die karakter] gevorm is" (254). Hanna trek byvoorbeeld terug na die Bovlei-plaas waar sy baie jare vantevore gewerk het (92) in 'n poging om weer vastigheid (veral ekonomies) te verwerf.

Die hoofkarakters in die tweede deel—almal wit—beleef 'n soortgelyke "haweloosheid", hoewel dit meestal emosioneel is. Vir Lambert begin daar eers rus en stabiliteit in sy lewe tree wanneer hy teruggaan na 'n plaasbestaan—en veral nadat hy die familieplaas vir oulaas besoek. (Daar is ook 'n suggestie dat, vir minstens twee karakters, die reis na die Ou Engelse *langne ham* of *langan hame* [long home—die dood] die enigste is wat

met sekerheid 'n werklik onverstoorte tuis-koms bied.) Vir Lettie lyk dit of die “stamgrond” in Nederland te vinde is, waar haar dogter 'n suksesvolle—en oënskynlik idilliese—bestaan voer.

Wat egter in al hierdie reise ontbreek, is die geleentheid om te besin oor dit wat die onderskeie karakters waarneem. Die karakters se eie besinning is meestal oppervlakkig of oorvereenvoudig en dit hou die leser se eie besinning—oor die karakters se lot, die Suid-Afrikaanse geskiedenis en kwessies soos menseverhoudinge en skuld—in 'n groot mate terug.

Rust se spel met historiese feit en literêre borduursel, beskou aan die hand van trekke deur twintigste-eeuse Wellington, sou veel meer met die geskiedenis en die leser se verwagtinge kon doen. Die verskillende perspektiewe op dieselfde gebeure, die narratiewe moontlikhede wat onakkurate herinneringe bied en die verskillende stemme van die karakters word in 'n redelike mate verspeel.

Met die beweging heen en weer oor tyd en ruimte—en die ontrafeling van mense se lewens terwyl hulle sonder vastigheid is—is daar in beginsel die geleentheid om die drade van die amptelike geskiedenis stelselmatig los te trek en op 'n ander manier weer saam te weef en aan die leser voor te lê. Sodoende kan aangedui word dat die geskiedenis self nie vas is nie—nes die lewens waaroor dit kwansuis verslag doen. (Die ontdekking van nuwe feite en die veranderende beskouing van aanvaarde feite hou die geskiedenis self pal in 'n liminale plek—sodra daar 'n “amptelike” weergawe is, probeer ander dit ondermyn of herskryf.)

Ongelukkig gryp Rust nie hierdie geleentheid aan nie. Sy trek hoogstens hier en daar 'n draad los om dit uit te lig, om te dui op die “weefdrade van verskillende kleure wat die skering en inslag vorm” (254). En dalk moet 'n mens haar dit vergewe: die tydstip wanneer die lap “verbrokkel” (254) en geeneen van die

patrone—oud of nuut—sigbaar is nie, is immers 'n tussenintyd van groot onsekerheid. Nes trek.

Lenelle Foster
lfoster@sun.ac.za
Universiteit van Stellenbosch
Stellenbosch